

**Memòries** Jordi Llavina

# Astènic per complexió

Explica Castellet en el primer dels treballs continguts aquí –i ho fa seguint el doctor Ernst Kretschmer– que les persones, pel que fa a la nostra constitució, responem a dos grans arquetipus: els *astènics* i els *atlètics*. Els primers són més quixotescos, per entendre'ns; vincladissos i flacs, una mica malaltissos de mena, generalment més introvertits. Això sol tenir correspondència amb l'activitat que menen (no gaire expansiva, més reconcentrada). En canvi, els atlètics, més robustos i fermes, d'ossada ampla i poderosa, poden arribar a ser “màquines d'empassar feina”.

L'autor pertany clarament al primer grup. Però no queda tan clar que la seva activitat, notable, hagi tingut gaire en compte la tipologia del doctor alemany, de la mateixa manera que un altre astènic *de llibre*, l'historiador Josep Benet, semblava negar-la en rodó. El títol que presento continua i aprofundeix la substancial obra memorialística de l'autor, que es va iniciar, l'any

1988, amb *Els escenaris de la memòria*, i que va continuar amb *Diari de 1973* (2007) i, més recentment, amb *Seductors, il·lustrats i visionaris. Sis personatges en temps adversos* (2009). Moltes de les ratlles aplegades en el volum actual remetent a un diari personal que ha permès que l'autor exhumi la seva acolorida memòria amb gran precisió de detall i referències.

L'obra té dues parts. La primera, *Memòries confidencials d'un editor*, és un text escrit per al vint-i-cinquè aniversari d'Edicions 62, l'any 1987. La peça, però –“editorialment parlant un inèdit”– va tenir una difusió minoritària–, apareix per al gran públic vint-i-cinc anys més tard, coincidint amb el primer mig segle de la casa. Es tracta d'un text d'interès desigual, que traça el recorregut històric de l'editorial (principals dates, crisis, apostes) i, per extensió, del país (la clandestinitat i la censura, l'adveniment de la democràcia), i que ho fa, entre passatges d'una certa aridesa d'informe o d'inventari, donant-

nos alguns paràgrafs realment valuosos sobre fets determinats i personatges interessants. Hi apareixen, entre d'altres, un jove Max Cahner amb un gran capacitat de pilotatge del redreçament cultural del país; un Ramon Bastardes que es converteix en el ferm bastió d'Edicions 62; un vehement i atlètic Oriol Bohigas. Castellet, que, entre una cosa i l'altra, no deixa mai de viatjar (per “plaer o per lleure”, com escriu erròniament en una pàgina del llibre), va relatant la marxa d'una editorial que era, i és, molt més que una editorial, en una època en què encara funcionaven “el voluntarisme i les bones intencions”. I va explicant, igualment, la seva aportació com a director literari des de l'any 1964: “El catàleg va començar a configurar-se com una part del meu món cultural”. Una trobada amb el rei Joan Carles, com a intel·lectual català que alhora tenia un coneixement sòlid del món intel·lectual hispànic (vull dir Castellet, no pas el monarca), aporta unes gotes de picant a unes

pàgines que es refereixen, per descomptat, a l'aparició de les col·leccions històriques de Can 62: *L'Escorpí*, *El Balanci*, *El Cangur*, *La Cua de Palla*, *Les Millors Obres de la Literatura Catalana*; o a la dels grans projectes: entre d'altres, la *Història de Catalunya*, dirigida per Pierre Vilar, o el *Gran Larousse Català*.

La segona part, *Tres escriptors amics*, aplega sengles retrats d'un interès innegable. El primer ens pinta un Salvador Espriu que –rigorisme i posat sever a banda–

**Poesia** D. Sam Abrams

# De quan tot és deler

Qualsevol que hagi seguit amb l'atenció que es mereixen les últimes obres poètiques publicades per Susanna Rafart, s'haurà adonat que reculls com *Baies* i *La mà interior* indicaven una tendència al poema llarg únic. Ara, amb la publicació del desè poemari, *En l'onada profunda*, la prolífica autora ha assolit el seu objectiu. A més, aquest poemari lliga transversalment amb *Un cor grec* (2006) i *Les tombes blanques* (2008) per formar una triologia de temes grecs.

Ja feia temps que Rafart sentia la necessitat intel·lectual i artística d'anar més enllà del poema líric, cap a una estructura i una textualitat més complexa i ambiciosa. Rafart s'ha volgut inserir en la tradició del poema llarg modern, “la seqüència poètica” tal com la va anomenar el crític M. L. Rosenthal, una tradició

que ha generat una llarga nòmina d'obres mestres, com *El pont*, de Hart Crane, i *Autumn journal*, de Louis MacNeice.

Si la nostra poetessa, a cada obra sempre té uns mestres poètics per guiar les seves passes, a *En l'onada profunda*, els seus àngels de la guarda serien T. S. Eliot i *Quatre*

*quartets* i Anna Akhmatova i el seu *Poema sense heroi*. D'aquests mestres, Rafart n'ha heretat la voluntat del poema total, que combina totes les possibilitats del vers: poesia èpica, dramàtica i lírica. I també n'ha heretat la ferma voluntat de reflectir poèticament la terrible complexitat de la realitat del món actual.

**Quatre referències a la base**

Per concebre i construir el seu poema, Rafart ha partit de quatre referències literàries i culturals explícites: la festa de Yom Kippur a la tradició jueva, amb el seu objectiu de penediment i expiació, justament el clima que preval a tot el recull; els poemes i fragments d'Erinna de Telos, un vers que dona títol al llibre; els cants de nocces sefardites de jueus catalans i la celebració de l'amor, la vida i la unió; i, per sobre de totes les

altres, un gran poema líric de Maria Àngels Anglada, *Làpida i Afrodita*.

El poema d'Anglada és una juxtaposició de dos elements, una petita figura d'Afrodita en marbre de la grècia clàssica, l'encarnació de l'amor, la bellesa ideal i el treball artístic, i una làpida on l'autora va veure amb els noms de jueus grecs deportats a Auschwitz. Tant l'estàtua com la làpida són obres humanes. El poema de Rafart arrenca d'Anglada, plantejant a fons els dos mateixos temes centrals: l'amor i la mort, la pau i la guerra, la vida i la destrucció, l'alteritat i la deportació...

De fet, Rafart ordena les quatre parts del seu poema segons els noms que Anglada va llegir a la làpida commemorativa a la sinagoga de Rodes: Modiano, Rosanes, Levy i Soriano. Seguint el camí marcat per Anglada, Rafart qüestiona la condi-



**Rafart s'ha inserit en la tradició del poema llarg modern**



**Memòries confidencials d'un editor, seguit de Tres escriptors amics**

Autor: **J.M. Castellet**  
 Editorial: **Edicions 62**  
**Barcelona, 2012**  
 Pàgines: **210**  
 Preu: **22,50 euros**

**Josep M. Castellet**

JOSEP LOSADA

## Memòries

### Cerimònia proustiana

**Carlos Zanón**

**F**aria bé, vostè, de no deixar passar aquesta meravella que és *Adéu Alexandria. Memòries*. Són unes memòries escrites amb ànima de novel·la. Tots vertebrem el nostre passat com una mitologia. Els moments transcendents, els fets que ens van marcar, les ferides i els descobriments. Ficcionalitzem sempre, faltaria més. Els ésser humans estem fets de llibres, de mites escrits; i d'una manera d'explicar la nostra història mítica i amb una voluntat determinista, probablement equivocada però necessària per continuar cada dia. Quan un de nosaltres suca la magdalena a la llet i té talent per narrar i una família pintoresca, el festí està servit. És el cas d'Aciman.

André Aciman (Alexandria, Egipte, 1951) té els dos enunciats esmentats. Sap narrar. Sap respirar dins de la narració. Sap travessar habitacions, èpoques, personatges, ciutats, tocant la música adient. Mai no us quedeu a fora del seu món particular. Mai no teniu la sensació que la seva memòria sigui egoista, sinó que, ben al contrari, és un acte de generositat a tu en obrir les portes dels seus records, la seva família que no és, a estones, com si Frank Capra hagués contractat Proust de guionista per, després, no fer-li gaire cas.

*Adéu, Alexandria (Out of Egypt. A memoir)* va guanyar el prestigiós premi Whiting Award l'any 1997 amb aquests records dels anys 50 i 60 a la ciutat egípcia. Al marge de les seves qualitats com a narrador, de sortida ho tenia fàcil. Era nascut de família jueva d'origen turc i italià de parla francesa, encara que alguns membres també parlaven grec, judeocastellà i àrab. És a dir, la festa a casa per a un nen curiós amb els ulls com plats i orelles com radars. Personatges fascinants –el meu favorit és el tiet Vili, nefast estrateg i negociant, espia d'anglesos i italians gairebé que per desídia–, un escenari màgic –una Alexandria mirada per uns ulls occidentals– i, en definitiva, un món lliure, salvatge i incompreensible als nostres ulls actuals. És el somni europeu de la cultura, esgotat i rebentat per dues guerres mundials i els genocidis, holocausts i armistícies. Hi ha precisió, bona tria dels elements narratius, àlbum de fotos nítides i de la dosi mínima de nostàlgia que mai embafa.

André Aciman també es autor de la novel·la, *Call me by your name* –disponible en castellà– així com de la recopilació d'assajos: *False Papers: Essays on Exile and Memory*. Hi ha una gran tasca dels traductors Jordi Cussà i Anna Camps, responsables del fet que els passos de ball de l'autor no perdin gens ni mica el seu tempo, ritme i cadència originals. \*



**Adéu Alexandria Memòries**  
 Autor: **André Aciman**  
 Traductors: **Jordi Cussà i Anna Camps**  
 Editorial: **Tres i Quatre**  
**València, 2012**  
 Pàgines: **437**  
 Preu: **27 euros**

també era donat a la ironia i a la "conyeta fina", especialment en moments d'intimitat amb els amics o coneguts. Castellet hi relata les dissensions que va mantenir-hi a l'hora de publicar *Iniciació a la poesia de Salvador Espriu*, totes motivades per la revelació que hi feia dels referents esprius relacionats amb la mística jueva i la càbala –una revelació que, al poeta de Sinera més aviat li feia nosa, perquè era descobrir massa claus del seu món.

De Porcel, Castellet en treu un

retrat poderós, ben acordat amb el personatge, afamat de vida. Hi ha el relat de dos viatges compartits a París, en èpoques molt diferents, en el primer dels quals, l'any 1969, Porcel va conèixer la que s'havia de convertir en la seva dona, Maria Àngels Roque; i el relat de les converses entre ells dos durant el procés de composició d'algunes novel·les del mallorquí. Castellet també revela per què (per quines raons pseudopolítiques) Porcel no es va endur el Premi Nacional de Cultura amb què, probablement, és la seva

millor novel·la: *El cor del senglar*.

Finalment, el text dedicat a Montserrat Roig, entre tendre i revelador. L'autor hi recorda el sopar que, entre altres comensals il·lustres, Manuel Vázquez Montalbán, Ana María Matute, els va aplegar a ells dos en un restaurant del carrer Avinyó la nit en què Franco va morir. Ens queda la impressió que, de la Roig, Castellet sempre n'ha valorat més el personatge, la suma de les seves variades potencialitats –si se'm permet el reneç–, que no pas el seu geni com a escriptora. \*

**Susanna Rafart ha publicat el seu desè poemari, amb una forta càrrega humana i intel·lectual**

FRANCESC MELCION

ció humana i la seva extraordinària capacitat creativa i destructiva. Però a diferència d'Anglada, Rafart –amb Eliot– fa dues coses més: per una banda, explora altres temes col·laterals com la memòria, el temps, la sensorialitat, el dolor, el vitalisme o l'autoreflexió i, per l'altra, mira de dotar el seu poema de més transcendència conceptual.

Com Eliot havia fet abans a *Quatre quartets*, Rafart busca desesperadament una manera de reconciliar l'oposició entre els dos temes centrals de l'obra, sense caure en la simplificació intel·lectual o l'evasió de responsabilitats. En definitiva, la poetessa acaba aportant més preguntes que no pas respostes, però l'altura humana, moral, intel·lectual i artística des de la qual les formula és ben inusual en la cultura catalana actual. \*



**En la profunda onada**  
 Autora: **Susanna Rafart**  
 Editorial: **Curbet Edicions**  
**Girona, 2011**  
 Pàgines: **77**  
 Preu: **15 euros**

